

Uunga:

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik

15. maaji 2020

GN 40-59/40-00-02-42

2020-mi tuttunniartitsinissamut umimmanniartitsinissamullu biologit siunnersuinerat

Pinngortitaleriffimmi biologit 2020-mi aasanerani ukiaanerani tuttunniartitsinissamut umimmanniartitsinissamullu siunnersuinerat.

Innersuussutit tutunut umimmannullu tunngatinneqartut

Pinngortitaleriffimmi meersut tamakiisumik nalilersuereerlutik innersuussutigaat umimmanniarnermi angutivissat arnavissallu amerlaqatigiipajaartumik pisarineqartarnissaat.

Arnavissanik/kulavannik norrisartunik pisaqartoqartannginnissaa Pinngortitaleriffimmi meersut aamma innersuussutigaat.

Pinngortitaleriffimmi meersut innersuussutigaattaq inuussutissarsiutigalugu piniartut sunngiffimminnilu piniartartut piniareeraangamik pisatik pillugit immikkut nalunaarsuiffissiamut immersukkaminnik utertitsinissaat sulissutigineqassasoq. Suliassaq tamanna assigiinngitsutigut soorlu, piniartunik piniariereerlutik angerlamut tikittunik nakkutilliinerulernikkut aallartisarneqarsinnaavoq. Paasissutissanit immersukkaneersunit pissarsiarineqartut tunngavilersuutitut atorlugit biologit siunnersuisarnerinut ilanngullugit tutunut umimmaallu amerlassutsimikkut peqqissutsimikkullu qanoq inissisimanerannik takussutissiinnaalissagaluarput. Qulimiguulinnit kisitsisarnerni paasissutissat pissarsiat atorlugit peqassutsimik missiliuussisarnerit saniatigut, paasissutissat tamakkua peqassutsit ataasiakkaat pillugit ilisimasassanik pingaarutilinnik tunniussaqtarput. Pisanik nalunaarsuisarnerit uterteqqinneqartartut ukiuni makkunani ikippallaarput, tamaasillunilu paasissutissaatit qularnaateqalersarlutik, paasissutissaatillu qularnaatillit biologit siunnersuisarneranni tunngavigineqarsinnaasannigillat.

Silap pissusiata allanngoriartornera silarlukkajunneratalu sunniutai

Tuttut umimmaallu ikilisarlutillu amerlisarneri nalinginnaasuvoq. Peqassutsit angissutsimikkut amerlassutimikkullu allanngorartarnerisa sukkassusii assigiinngiaartorujussuusinnaasarput.

Allanngorartarnerit aqutsinermi sillimaniarfigineqarsinnaanngitsunik peqquteqarsinnaapput soorlu, silap pissusiata allanngorartarneranik allanngoriartorneranillu.

Ukiuni makkunani silap pissusia allangoriartormat sila unerisimangittartorujussuuvoq ilaatigullu imaannaanngitsunik pisoqartalerluni soorlu, nuna panerujussuuartarluni kiarujussuuartarluniluunniit, ukiukkullu sermernarujussuarsinnaasarluni, aperujussuuartarluni apullu upernaakkut aanniaasaartaleqqalluni. Kalaallit Nunaanni silap imaannaanngissinnaasarnera tutut umimmaallu amerlassusiannut tassangaannartumik pitsaanngitsorujussuarmillu kinguneqarsinnaavoq. Taama sunnigaaneq ukiup ataatsip iluani piffissami aalajangersimasumi imaluunniit ukiut arlerlugit atuussinnaasarpoq (takuuk ilanngusaaq *supplementary materials*).

Pinngortitaleriffimmeersut innersuussutigaat silap sumiiffinni ataasiakkaani imaannaanngittarsinnaanera APNN-ip tutunik umimmannillu aqutsinerani isiginiarneqartalissasut. Ilanngullugulu Pinngortitaleriffimmeersut innersuussutigaat aqutsineq silap piffissap ingerlanerani atoruminaassisarneranut naleqqussarneqassasoq, taamaalilluni piffissat piniarfiusussat sivisussusiat aammalu pisassiissutigineqartussat amerlassusiat pissutsinut naleqqussarneqarsinnaaniassammata. Innersuussineq tamanna piniartisisinissami tulliuuttumi ukiunullu tulliuuttunut atuuppoq.

Tabeli 1. APNN-ip ullut piniartitsiffiusussatut nalunaarutai, 2019-imilu aasaanerani ukiakkullu tututassiissutai. Piniartaaseq: Inuusutissarsiutigalugu (PIN) aamma sunngiffimmi (FRI). Paasisutissanik aallerfik: https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2019/07/0307_tuttut-umimmaallu

Uumasooqatigiiat	Piniarfik nr.	Piniartaaseq	Piffissaq aallartiffik	Piffissaq uniffik	Pisassiissutit
Inglefield Land	10	PIN & FRI	1. aug.	31. dec.	86
Prudhoe Land		PIN & FRI	1. aug.	31. dec.	86
Olrik fjord	9	PIN & FRI	1. aug.	31. dec.	Ammavoq
Nuussuaq Halvø	8	PIN	1. aug.	15. okt.	474
		FRI	1. aug.	30. sep.	
Naternaq	1	PIN	1. aug.	15. okt.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	30. sep.	
Kangerlussuaq-Sisimiut	2	PIN	1. aug.	31. dec.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	31. okt.	
Aki-Maniitsoq	3	PIN	1. aug.	31. dec.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	31. okt.	
Ameralik	4	PIN	1. aug.	31. dec.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	31. okt.	
Qeqertarsuatsiaat	5	PIN	1. aug.	31. dec.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	31. okt.	
Qassit	6	PIN	1. aug.	15. okt.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	30. sep.	
Neria	7	PIN	1. aug.	15. okt.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	30. sep.	
Ivittuut	11	PIN	1. aug.	15. okt.	Ammavoq
		FRI	1. aug.	30. sep.	

Tuttut pillugit siunnersuineq

Tuttoqatigiiaat ataasiakkaat amerlassusaannut kissaatigineqartutut kinguneqarsimanissaanik nalilersuisoqassappat, tamanna APNN-ip aqutsinikkut iliuseqarneratigut nutaamik kisitsoqartariaqarneranik piumasaqaatitaqartariaqaralarpoq. Biologit piniarnerup sivissusissaanut pisassanillu atuutilersitsinermut tunngatillugu siunnersuisinnaaniassappata akuttunngitsunik kisitseqattaartoqartariaqarpoq – soorlu ukiut pingasut qaangiunneranni kisitseqqittoqartarluni.

Tamanna Kalaallit Nunaata Kitaani tuttoqatigiiaanut ima isumaqassaaq: Tassa Kangerlussuup-Sisimiullu tuttoqatigiivini (nunap immikkoortua 2) aamma Akiata – Maniitsullu tuttoqatigiivini (nunap immikkoortua 3) kiisalu Amerallap tuttoqatigiivini (nunap immikkoortua 4) kisitsisoqatigittariaqarpoq ukiuni 2021-mi 2022-milu.

2020-mi aasaanerani ukiakkullu piniarnerup sivissusissaa pisassiisutaasinnaasullu APPN-ip 2019-imut tunngatillugu aalajangiisimaneratulli isikkoqaannarsinnaapput (Tabeli 1).

Umimmaat pillugit siunnersuineq

Kalaallit Nunaanni umimmaqassutsit akuttoqatigiiaanngitsumik misissugarineqartarput misissuisarnernilu nunakkut umimmaat amerlassusiat ikinnerpaaffilerniarlugu kisitsisoqartarpoq, qaqutigorsuaannaarlutim timmisartumik qulimiguulimmilluunniit kisitsisoqartarluni. Taamaattumik umimmaqatigiiaanik ataasiakkaanik akuttunngitsumik misissuisarnissat biologit siunnersuisarnerannut iluaqutaaginnartussaassapput.

Qulimiguulimmik timmisartumillu kisitsisarnerit qaqutigoorlutillu aalaakkaannginnamik, kisitsinerit umimmaat amerlassusiisa ikinnerpaaffigisinnaasaannik kisitsisoqarnerusarpoq. Taamaattumik umimmaqatigiiaanik akulikinnerusumik kisitsisarnerit misissuisarnerillu iluaqutaassagalarput. Qulimiguulik atorlugu peqassutsimik missingersuisarnerit nunamilu angalaarluni peqassutsip ikinnerpaaffilerneqarnissaa kisitsinernit inernerit naleqqersuunneqarlutik nalimmasaavigneqartarput.

2020-mi aasaanerani ukiakkullu piniartitsinissat sivissusissaat pisassiisutaasinnaasullu APPN-ip 2019-imut tunngatillugu aalajangersaasimaneratulli isikkoqaannarsinnaapput (Tabeli 2). Maniitsumi, Kap Atollimi Nuummilu peqassutsinut tunngatillugu immikkut nangaassutaasut ataani takussutissiarineqarput (takuuk ilanngussaq *supplementary materials*).

Maniitsumi umimmaqassuseq

Maniitsumi 2018-imi qulimiguulik atorlugu tutturnik kisitsisoqarmat umimmaat ilanngullugit kisinneqarsimapput. Umimmaqassuseq 20.334-it miissaanniissangatinneqarpoq (95% CI 9.386 – 44.055) Sumiiffimmut tassunga 1960´kkut qiteqqunneranni 27-nik umimmaliisoqarneraniit maannamut umimmaqatigiit taakkua amerliartupiloorsimaqaat. 2018-imi siullerpaamik kisitsisoqarmat Pinngortitaleriffimmeersut oqaatigisinnaasimangilaat umimmaqatigiit piffissamut siulianut

naleqqiullutik ikileriaateqarfiusimanersut imaluunniit amerleriaateqarfiusimanersut (umimmaat aalajaatsumik amerliartuaarsimanersut imaluunniit ikiliartuaarsimanersut). Ukiuni 2000-imiit 2020-mut nunakkut umimmaat amerlassusiisa ikinnerpaaffilerneqarnissaat anguniarlugu kisitsinerni (nunap ilaannaani aalajangersimasumi) maluginiarneqarpoq umimmaat siamasinnerulersimasut, eqimattakkuutaat, umimmaaqqat procentingorlugu amerlassusaat takkussuuttullu nutaat ikinnerulersimasut (takuuk ilanngussaq *supplementary materials*).

Tamanna umimmaqassutsip appariaateqarsimaneranik isumaqarsinnaavoq. Umimmaat ukiunut siuliinut naleqqiullutik piaqqiornikinnerulersimapput. Arnarissat nuliunerup nalaani piaqqiornikinnerulersimanerannut timimikkut qasujaappallaarunnaarsimanerannik piaqqiornissaallu sioqqullugu piniartitsisoqartarneranit akornusersorneqartarsimasinnaanerannik peqquteqasimasinnaapput.

Taamaattumik umimmanniartitsinissaq augustip 15-ianiit aallartittariaqartoq Pinngortitaleriffimmeersunit innersuussutigineqarpoq. Taamaalinerani arnarissat nuliulinginnerminni timimikkut qasujaallisimaarnerussammata minnerunngitsumillu naartulersinnaanissaminnut periarfissarissaarnerulersimassallutik.

Kap Athollimi umimmaqassuseq

Kap Athollimi umimmaat ivigartorfissaat 200 km²-it missaannaanni annertussuseqarpoq (neriniarfigineqarsinnaasoq 200 meterinik qatsissusilik ataallugu). Issittumi uumassusilinnik pinngorartogartarnera appasissumiimmat umimmaat uumassutigisinnaasaat killeqartarput.

Tamanna pillugu Pinngortitaleriffimmeersut innersuussutigaat tamaani umimmaat piaqqioreerneramik kingorna 200-t 300-llu akornanni amerlassuseqartinneqartariaqaleraluartut. Tamaani umimmaat 2017-imi 212-iusimapput amerliartorsimassallutillu (takuuk ilanngussaq *supplementary materials*). Sumiiffigisami nunaqavissunit isumagineqartumik nakkutillisoqartalersinnaappat, taamaaliornikkullu paasineqassappat tamaani umimmaat amerliartuinnavissut, pisassanik amerlilerinissaq nalilersorneqartarsinnaassaaq.

Tabeli 2. APNN-ip 2019-imi aasaanerani ukiaaneranilu piniartitsinissap sivissusiannik nalunaarutaa umimmattassiissutaasullu. Piniartaaseq: Inuussutissarsutigalugu (PIN) sunngiffimmilu (FRI). Pinngortitaleriffimmeersut innersuussutigaat Maniitsumi umimmanniarneq nunap immikkoortuani 1,4-mi aamma nunap immikkoortuani 4-mi 15. august 2020 aallartinneqassasoq. Paasissutissarsivik:

https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2019/07/0307_tuttut-umimmaallu

Peqassuseq (piniarfik nr.)	Piniartaaseq	Piffissaq aallartiffik	Piffissaq uniffik	Pisassiissutit
Inglefield Land og Prudhoe Land	PIN & FRI	1. aug.	31. dec.	60
Kap Atholl	PIN & FRI	1. aug.	31. dec.	40
Sigguk / Svartenhuk	PIN & FRI	1. aug.	15. okt.	150
Naternaqq / Lersletten	PIN & FRI	1. aug.	15. okt.	120
Sisimiut	PIN & FRI	1. aug.	15. okt.	400
Maniitsoq (1, 3, 4)	PIN & FRI	1. aug.	15. okt.	Ammavoq

Maniitsoq (2) *	-	-	-	-
Ivittuut	PIN & FRI	1. aug.	15. dec.	30
Nanortalik *	-	-	-	-
Inner Kangerittivaaq / Scoresbysund Fjord,	PIN & FRI	1. aug.	15. okt.	
Jameson Land og Liverpool Land		10. nov.	10. dec.	115

* Piniarneq inertequtaavoq

Nuummi umimmaqassuseq

Nuup eqqaani tuttuunik qulimiguulik atorlugu kitsinermut atatillugu umimmannik aamma qinaasisoqartarsimavoq. Nuup eqqaani 2019-imi qulimiguulik atorlugu kisitsinermisulli umimmannik takunnittoqarsimanngilaq. Pinngortitaleriffimmeersut taamaattumik innersuussutigaaq Nuup eqqaani pisassiissuteqarnikkut umimmanniartitsinissaq kinguartinneqarallassoq, umimmaqassuseq pillugu ilisimatuussutsikkut tunngavissaleqarnissap tungaanut.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Christine Cuyler

Seniorforsker. Ph.D.

Pinngortitaleriffik

Miluumasunut Timmissanullu immikkoortortaq

E-mail: chris.cuyler@natur.gl